

II.

Francia követek Magyarországon.

A középkorban nemcsak francia zarándokok és keresztesek vetődtek el hazánkba. Megjelentek ott hosszabb-rövidebb tartózkodásra egyéb franciák is, számosan pedig letelepedtek és beleolvadtak a magyarságba.

Elsősorban is tekintélyes számban jöttek, különösen Árpádházi királyaink alatt francia papok, világiak és szerzetesek egyaránt. A magyar katolicizmus megalapítása a clunyi reform szellemében történt s benne francia papok is tevékeny szerepet játszottak. Mindjárt kezdetben a lotharingiai Leodwin költözött hazánkba. Szent László nevelője lett, hoz és tanácsokat kért tőle alattvalóinak megtérítése s az egyház megszervezése tárgyában. Ez időben kerülhetett Magyarországra a francia Bonipert, aki Szent István udvari papja, majd pécsi püspök lett. 1047-ben a lotharingiai Leodwin költözött hazánkba. Szent László nevelője lett, majd nagyváradi kanonok és I. András király megbízásából egybegyűjtötte Szent István törvényeit. Pécsnek első püspökén, Boniperten kívül még egy francia származású püspöke volt: a Burgundiából való Bertalan, a pálos rend alapítója, aki mint II. Endre követe, több ízben járt házasságkötés ügyében Spanyolországban s IV. Bélát a tatárjárás idején Dalmáciába kísérte. Az erdélyi püspöki széken is ült egy francia, a normandiai Rajnáld, aki a mohi csatában esett el. Volt egy francia származású esztergomi érsek is, Róbert, aki II. Endre alatt fontos politikai szerepet játszott. Anonymus tehát nemcsak az olaszokra, hanem a franciákra is gondolhatott, midőn krónikájában azt írja, hogy „Magyarország javaiból most is rómaiak legelnek” épp úgy, mint egykor, midőn a régi rómaiak nyájukat Pannónia földjén legeltették.

Még nagyobb volt a száma a hazánkban letelepedett francia szerzeteseknek. Szent László alatt Odilon saint-gilles-i apát több rendtársától kísérve személyesen jön Magyarországra a somogyvári francia bencés apátság megalapítása ügyében. Meg is alakul ez az apátság, s az alapítási ünnepélyen Szent Lászlón s a királyi hercegeken kívül és Odilon apáton kívül Raymond toulouse-i gróf is megjelenik. 1138-ban II. Béla alatt megkezdődik a francia ciszterciek magyar földre való bevándorlása és folytatódik a következő királyok: II. Géza, III. Béla és Imre idejében. III. Béla alatt Péter citeaux-i apát maga látogat el egy perjel és két szerzetes kíséretében hazánkba, hogy a királlyal a rend letelepedésének módozatait megbeszélje. 1178-ban megjelennek a francia premonstreiek is. A század vége felé a cisztercieknek nyolc, a premonstreieknek öt kolostoruk van, melyeket a francia anyakolostorok

apátjai és prépostjai három évenként kötelesek meglátogatni és felülvizsgálni.

Meghonosodnak nálunk a francia egyházi lovagrendek, a Szent János-lovagok és a templomosok is. Számos kolostoruk van és nagy birtokaik szerteszét az országban. Mindkét lovagrend tagjai vitézül küzdöttek a mohi csatában a tatárok ellen. Jacques Montroyal vranai perjel ott vesztette el életét.

A középkorban Magyarország egész területén nagy építkezés folyt. Román és gót stílusban templomok, kolostorok, királyi paloták (Esztergom, Buda, Tata, Visegrád), várkastélyok épültek. Jó részük teljesen elpusztult, egyeseknek megmaradtak a romjaik, mások restaurált állapotban ma is megvannak. Ezeknek az épületeknek egy részén nemcsak a francia építészeti stílusok hatása látszik meg, az is valószínű, hogy tervezésükben és építésükben francia építészek és mesteremberek működtek közre. Két olyan francia építészről van tudomásunk, aki járt s dolgozott Magyarországon. Az egyik a híres Villard de Hinnecourt, akit 1235 körül IV. Béla király talán nővérének, Szent Erzsébetnek, a cambrai-i székesegyház pártfogójának ajánlására hívott országába. Valószínűleg hosszabb időt töltött hazánkban, talán volt része a budai királyi várpalota építésében is. Magyarországi időzésének emléke a párizsi Nemzeti Könyvtárban őrzött albumának két bejegyzése egy, valószínűleg a székesfehérvári bazilika mozaikszerűen díszített márványpadlózatáról.

Egy másik francia építőmester, Jean de Dié (Johannes Lapidida de civitate a Deodati) a gyulafehérvári káptalan megbízásából egy 1287-ből való szerződés szerint az ottani székesegyház átalakítási munkáit végezte.

Letelepedtek hazánkban francia nemesurak, lovagok is, akik egy-egy francia eredetű magyar királyné kíséretében, vagy más egyéb alkalmakkor kerültek Magyarországra, mint az a Richard de Beaujeu, akit sírfelírata szerint 1210-ben magyar feleségével együtt Esztergomban temettek el, vagy a francia normann származású Druget Fülöp, aki Róbert Károlyval együtt Nápolyból jött hazánkba s testvére Druget János, a gerényi és homonnai Druget-család őse. Francia kereskedők és iparosok is laktak városainkban. Budán, Esztergomban, Fejérvárott, Nagyváradon stb. külön utcát, illetve városrészt neveztek el róluk. Francia s wallon földművesek is szép számban jöttek.

1198-ban egy délfraancia trubadúr, a kalandos életű Peire Vidal vetődött el hozzánk. Csatlakozott abhoz a küldöttséghez, amely Imre királyunk menyasszonyát, aragóniai Konstanciát kísérte új hazájába Észak-Itálián keresztül. Hogy ez a „legbolondabb trubadúr“, ahogy kortársai hívták, meddig maradt és mit csinált nálunk, nem tudjuk. Itt is valószínűleg sok bohóságot művelt. Megénekelte az égi s gyakorolta a földi szerelmet és verseivel igyekezett gazdag ajándékokat kiérdemelni. Egy szép napon azután felszedte sátorfáját és udvarról udvarra, kastélyról kastélyra járva folytatta vándor-költő életét. Itt-tartózkodásának emléke egy költemény, melyben megénekli a magyar király udvarában élvezett vendégszeretetet.

Mind Árpádházi, mind vegyesházi királyaink alatt időnként élénk

politikai kapcsolatok voltak hazánk és Franciaország közt. Előfordult tehát elég gyakran, hogy nálunk francia, Franciaországban pedig magyar küldöttségek jelentek meg királyi házasság, katonai támogatás, békeközvetítés stb. ügyében tárgyalásokat folytatni. A küldöttség élén rendszeresen valami egyházi férfiú állott, az *orator*, az ő dolga volt, hogy a megbízó levelek bemutatása és az ajándékok átnyújtása után közölni vagy kérni valóját ékes latin nyelven előadja.

A legrégebb francia követ, akiről tudjuk, hogy politikai ügyben hazánkban járt, Hugo clunyi apát volt, aki IX. Leo pápa megbízásából I. Endre magyar király és III. Henrik német császár közt békét közvetített s akit eredményes közreműködéséért I. Endre jutalomban részesített.

A későbbi követségek közül kettő olyan, amely különös figyelmet érdemel és pedig két oknál fogva: először azért, mert mindkét követtség vezetője egy, a maga korában nagy hírnévnek örvendő francia költő volt: Eustache Deschamps és Alain Chartier, akik a költészet mellett királyi uraik szolgálatában időnként diplomáciai szolgálatokat teljesítettek, másodszer azért, mert mindakét követjárásnak irodalmi emlékei is fennmaradtak.

Eustache Deschamps a XIV. század legtermékenyebb és egyik leghíresebb francia költője volt. Egész életét a királyi udvar és a főurak szolgálatában töltötte. Több ízben vett részt diplomáciai küldetésben, mint követ járt Flandriában, Német-, Olasz- és Csehországban. Költészetének csak kortörténeti értéke van. Mozgalmas korának nagy eseményei tükröződnek benne.

Hazánkban Deschamps a XIV. század utolsó harmadában fordult meg. Ez időtájt magyar követek Franciaországban s francia követek nálunk elég gyakori vendégek voltak. Két esemény volt az, amely a franciák érdeklődését hazánkra terelte. Az egyik V. Károly másodszültöt fiának, orléans-i Lajos hercegnek Nagy Lajos egyik leányával tervezett házassága, amelynek sikere érdekében 1374-től 1385-ig folytak tárgyalások a két királyi udvar közt. A másik a nikápolyi ütközet, melyben a magyar sereg oldalán tekintélyes francia segédhad vett részt. Ezek az események nyomot hagytak Deschamps költészetében. Négy költeményt írt Mária magyar kiráyleányról, egy versében magyarországi útjáról emlékezett meg, kettőben pedig a nikápolyi balsikert siratta.

Nagy Lajos mivel nem volt fia, azt tervezte, hogy egyik leányát összeházasítja V. Károly Lajos nevű fiával. Ezért 1374. április havában Franciaországba küldötte legügyesebb diplomatáját, Kanizsai István zágrábi érseket, valamint Czudar Péter szlavóniai bánt és az olasz de Podio lovagot ama megbízással, hogy három leánya: Katalin, Mária és Hedvig közül az elsőt, mint legidősebbet a francia királyfinak feleségül felajánlják. A követtség értékes jegyajándékot vitt magával, Kálti Márkus székesfehérvári örkanonok magyar krónikájának díszes másolatát, a Képes Krónikát. E krónika előszavában a szerző azt fejtegette, hogy a magyarok s franciák közös eredetű testvérnemzet, a trójai Párizs Francio fiától származnak, vagyis a magyarság tekintélyének emelése végett a franciák, illetve frankok trójai eredetéről szóló mondát a magyar nemzetre kiterjesztette.

A magyar követség eljárásában, ajánlata kedvező fogadtatásra talált s augusztus 10-én Párizsban megtörtént Katalin eljegyzése Lajosjal. Katalin csakhamar bekövetkezett halála miatt azonban Nagy Lajos e nagyszabású elgondolása nem valósult meg.

1383-ban újra felmerült a házassági terv. Ezúttal Mária királyleányról volt szó, akit Luxemburgi Zsigmond jegyzett el. Az özvegy királyné, Erzsébet ugyanis a budai udvarban nevelkedő Zsigmondot nem kedvelte, ezért keresett más férjet leánya számára. VI. Károly francia király a magyar követséget, mely ez ügyben felkereste, szívesen fogadta, a terv fő mozgatóját, Garai Miklós nádort tanácsosi címmel tüntette ki s a házasság nyélbeütése végett 1385 nyarán követséget küldött hazánkba, Jean La Personne vezetésével, aki Lajos nevében Máriával jelképes házasságot kötött. Néhány hónap múlva János varasdi érsekkel élén magyar küldöttség ment Franciaországba, hogy Lajost Magyarországra kísérje. Az „új magyar király“ nagy kísérettel el is indult, hogy trónját elfoglalja, útközben Troyes-ban azonban arról értesült, hogy Máriát megint eljegyezték Zsigmonddal és neki nincs keresnivalója magyar földön.

Deschamps Mária magyar királylányról négy „balladát“ írt, melyekben mint a szépség, jószág és erényesség mintaképét konvencionális dicséretekkel halmozza el. Két ízben is hangsúlyozza, hogy személyesen ismeri „a szőke hajú, fehér arcú, magas termetű Máriát, ezt a tizenötéves májusi rózsát“, aki cselekedeteiben és szavaiban egyaráni bölcs: tisztességtudó, barátságos az előkelőkkel szemben; szellemes; a szegények iránt könyörületes és jóindulatú; szerény, alázatos; ha kell, tud vidám lenni, de szelídségét még éneklés közben is megőrzi; nem csuda, ha mindenki kedveli s hírneve messzire elterjedt. Ő, a költő is, mihelyt meglátta, megszerette s felajánlotta neki testét-lelkét, és nemcsak azért kívánja a házasság létrejöttét, mert általa megerősödik a veszedelemben forgó béke, hanem mert reméli, hogy a házasság felett érzett örömeiben kigyógyul majd betegségéből.

A valóság az, hogy Mária csinos nő volt, de nem oly feltűnő szépség, mint húga Hedvig. Nemes, jószágos, szelíd lelkületét azonban más írók is magasztalták. Az a férfias erély és önállóság, mely anyját, Erzsébetet jellemezte, hiányzott belőle. Jámbor, engedékeny, lemondó természetű miatt nem uralkodásra, hanem inkább szerény, csendes családi életre lett volna hivatva.

E verseket a költő nem Magyarországon, hanem odahaza írta, az 1385-i év folyamán és pedig valószínűleg azért, hogy velük Mária vőlegényének, Lajosnak kedveskedjék.

Ami Deschamps magyarországi látogatását illeti, amely versei alapján kétségbevonhatatlan, ez valószínűleg az 1385-iki évben ment végbe és szintén Lajos s Mária tervezett házasságával volt kapcsolatban. Egyik költeményében Deschamps azt írja, hogy Mária 15 éves volt, amikor megismerte. Mária 1370-ben született, tehát 1385-ben volt 15 éves. Valószínű, hogy a költő is Jean La Personne követségében vett részt, amely 1385. június 6-án kelt útra és okt. 18-án tért vissza Franciaországba.

Egy másik költeményében hazánkról is meg Lombardiáról is na-

gyon elítélő módon nyilatkozott. Valóságos pokol Magyarország, írja versében, szőlő, gabona nem terem rajta, csak fenyőfák és tövises bokrok, jég és hó borít benne mindent s nagy hideg van egész évben, szarvasok, őzek helyett zergék és medvék kóborolnak a kopár hegyoldalakon, még a napnak sincs fénye, nincsenek madarak, sem rendes utak, melyeken a szekerek járni tudnának, Lucifer birodalma ez az ország.

Mi lehet vajjon a magyarázata annak, hogy Deschamps költeményében olyan elriasztó képet fest hazánkról, mintha az nem is középeurópai, hanem sarkvidéki ország lenne, ellentétben többi honfitársával, akik azt mint termékeny, gazdag, természeti javakkal megáldott, síkföldi országot írták le? Ennek magyarázata a következő. Deschamps Lombardián át utazott. Velencéből áthajózott valami adriai kikötőbe és pedig valószínűleg Zenggbe. Ez a horvát kikötő bonyolította le ugyanis nagyrészt a középkorban Velencének hazánkkal való forgalmát. Zenggből Modrušon, Zágrábon, majd Zákányon, Kanizsán, Keszthelyen, Veszprémen és Székesfehérváron át, tehát a gazdag és virágzó Dunántúlon vezetett költőnk útja a Budán vagy Visegrádon tartózkodó királyi udvarba, mely fényűzés és műveltség dolgában bármelyik nyugateurópai udvarral felvehette a versenyt.

Útja egy részét az Alpokon s a horvát hegyeken át zord, kietlen hegyvidéken tette meg. A hegységek pedig borzadályt keltettek nemcsak téli, hanem nyári időben is a középkori emberben, akinek természetérzéke sokkal korlátoltabb volt, mint a miénk s aki képtelen volt a hegyi tájak szépségeinek élvezésére. Az is lehetséges, hogy Deschampsban a tengeren való átkelése hagyott hátra rossz emlékeket, mert egyik versében hevesen kifakad a hajósok ellen, akik rosszabbak a „kockajátékosoknál, lócsiszároknál, szaracénoknál, zsidóknál“, mert kifosztják és tengerbe dobják a gazdag útasokat. Mindez nem okolja meg a költőnek hazánk iránt megnyilvánuló ellenszenvét, ezért valószínűbb, hogy Deschamps Magyarországról szóló költeményét Lajos és Mária házassági tervének füstbementé után írta s a különben is mogorva, kesernyés hangulatú, rossz májű költő versében hazánkat nem úti tapasztalatai, hanem fantáziája alapján festette le, mint valami pokolbeli országot. Ezzel akart bosszút állni orléans-i Lajos mellőzése miatt, amikétségtelenül rossz hatást váltott ki Franciaországban, s vigasztalni őt a rajta esett sérelemért.

Deschamps két másik költeménye a nikápolyi csatáról szól. Az egész kereszténységet érintő nagy esemény volt ez, amely a franciákat közelebbről is érdekelte, mert mintegy 10.000 főnyi válogatott francia sereg vett részt benne.

A francia nemességben már ekkor nem volt meg az első keresztes hadjáratok lelkesedése, de azért most is megragadott minden alkalmat, hogy harci vágyát, kalandos hajlamait kielégítse. Már 1394-ben megjelent hazánkban egy francia expedíció Eu gróf vezetésével, hogy a török ellen harcoljon, nem akadt azonban dolguk, azért Zsigmond király tanácsára Csehországba mentek Vencel király ellen hadakozni.

A következő évben azonban a helyzet fenyegetővé vált, úgy hogy Zsigmond 1395. nyarán Kanizsai Miklós esztergomi érsek vezetésével küldött VI. Károly francia királyhoz és sürgős segítséget

kért a török ellen. A magyar küldöttség először Merész Károly burgundi herceget Lyonban, majd Dijonban a burgundi hercegnét, Bourdeaux-ban pedig a lancasteri herceget látogatta meg, azután járult kérelmével VI. Károly elé. Kanizsai Miklós hatásos latin beszédet tartott a király előtt. Kifejtette benne Magyarország veszedelmes helyzetét és ismertette a kegyetlenségeket, amelyeknek a keresztények a pogányok részéről ki vannak téve. VI. Károly megígérte támogatását és ajándékokkal bőségesen ellátva bocsátotta útjára a követséget.

A szervezkedés csakhamar meg is indult és fényes sereg gyűlt egybe. Fülöp burgundi herceg legidősebb fia, a 21 éves Jean de Nevers gróf lett a fővezér, akinek zászlaja alá a francia nemesség színe-java sorakozott nagy lelkesedéssel. 1396. áprilisában kelt útra a sereg és pedig két részben. Nagyobbik része Jean de Nevers vezetésével Németországon át jött a Duna völgyében, a kisebbik része pedig Lombárdián, Velencén s Horvátországon keresztül. Valószínűleg július hóban érkeztek Budára, ott megpihentek, azután megindultak Nikápoly felé, hol szeptember végén ment végbe a keresztény sereg vereségével végződő ütközet.

A nikápolyi csata elvesztése s a francia sereg teljes pusztulása jó részt a franciák fegyelmetlenségének és okatlan vakmerőségének volt tulajdonítható. Az ütközet előestéjén ugyanis Zsigmond óvatos hadi tervét a franciák nem fogadták el, minden áron az első sorban, a sereg élén akartak harcolni, a törökök azután bekerítették; hősiességük ellenére leöldösték és foglyul ejtették őket. A foglyok nagy részét kivégezték, de a várható váltságdíjra való tekintettel az előkelőb-
beknek megkegyelmeztek.

Az akkori francia krónikások és a francia közvélemény Zsigmond s a magyarok gyáva megfutamodásának tulajdonították a vereséget. A valóság az, hogy a bolgárok, bosnyákok, és oláhok cserben hagyták Zsigmondot s a magyar sereg egy részét is megszállta a pánik, de Zsigmond a magyar sereg zömével s kiváló vezéreivel: Garai Miklóssal, Kanizsai érsekkel és Maróti Jánossal mindent megtett a franciák megmentésére. Támogatásuk sikerrel járt volna, ha a döntő pillanatban a szerbek a török oldalán be nem avatkoznak. Az újabb francia történetírók már szintén elismerik, hogy a csatavesztésnek a „francia önteltség” volt az oka.

A nikápolyi vereségnek csakhamar Európa-szerte híre ment. Eljutott az Franciaországba is s ott oly nagy rémületet keltett, hogy a király, aki hivatalos értesítést a szerencsétlenségről még nem kapott, rendeletet bocsátott ki, melyben a rémhír terjesztőit bebörtönzéssel és vízhefojtással fenyegette. Nem csoda, hogy nagy volt az izgalom, hiszen alig volt francia főnemesi család, mely egy-két tagjával érdekelve ne lett volna. Érdeklődött az esemény iránt a polgárság s a köznép is, mely annak idején megcsodálta a Keletre induló pompás sereget.

A szomorú valóság nemsokára kiderül. Karácsony éjjelén lóhalálában Párizsba érkezik Jacques de Heilly lovag és azonnali kihallgatást kér a királytól, akinél az ünnep tiszteletére az udvar egybegyűlt. Elmondja, hogy Törökországból jön és Bajazet szultán küldi, aki tudni akarja, mi történjék a Nikápolynál fogságba esett előkelő franciákkal. A hírnök részletesen elbeszéli a csata lefolyását. A gyászos hír az ud-

varból az egész országban szétterjed s mindenütt nagy lehangoltságot kelt.

E gyászos hangulatnak tolmácsa Deschamps két balladájában. Az elsőben kifejti, hogy a nikápolvi vereség Isten büntetése, aki megso-kalta Franciaország bűneit s ezért elvette a franciák legjobbjait, akik Szűz Mária zászlaja alatt küzdöttek a török ellen. A vereségnek „a gög és bolondság” volt az oka s a magyarok árulása, kik hitszegő módon megfutamodtak s királyukat is magukkal ragadták. A költő azt ajánlja honfitársainak, gyászolják s bosszúlják meg az elesetteket és imádkoz-zanak lelkiüdvösségükért, főleg azonban legyenek alázatosak, Isten-ben bízakodók, a szegények iránt jószívűek s óvakodjanak az árulók-tól, akik a franciák vesztét okozták.

A másik ballada azt a változást festi, mely a nikápolvi balsiker hí-rére a francia társadalomban bekövetkezett. Mindenki búsul, gyászol, fekete ruhát hord és templomba jár, míg azelőtt csupa mulatozás volt a nemesség élete; könnyelműsége, fényűzése nem ismert határt, egy-mást érték a fényesebbnél fényesebb lovagjátékok s egész éjszakákon át folvt a tánc. Ezekért a bűnökért büntette meg Isten a franciákat, a költő szívükre köti tehát, legyenek jók és Isten-félők.

A másik középkori francia költő, aki mint követ Magyarországon járt, Alain Chartier. Chartier a XV. századnak legnevezetesebb költője volt. A kor divatja szerint nagy allegórikus, gáláns és tudákös köl-te-ményeket írt, mint a *La belle dame sans merci*-t, melyet angolra és ka-talánra is lefordítottak. Kiváló latin író és szónok is volt, akit száz év-vel később egyik honfitársa a „francia ékesszólás atyjának” nevezett. Szónoki beszédeit, melyekben Cicero és Seneca utánzása szembetűnő, a gondolatok emelkedettsége, a hazafias és emberséges felfogás, de egy-üttal a skolasztikus szőrszálhasogatás és tudákosság jellemzi. Chartier pap létére egészen világias életet élt és szerelmes verseket is írt. Már fiatal korában udvari szolgálatba lépett s mint VII. Károly király tit-kára több ízben fontos diplomáciai megbízatásban volt része. Mint kö-vet került hazánkba is. Ez az utazása költészetében nyomokat nem ha-gyott hátra, fennmaradtak azonban a rávonatkozó oklevelek s három latin szónoklat, melyet Chartier Zsigmond király budai udvarában mon-dott el.

1425-ben járt Budán. Kitűnik ez abból a kérvényből, melyet VII. Károly V. Márton pápához intézett. Azt kérte benne, hogy bizalmas embere és titkára, Alain Chartier mester, az angers-i egyházmegye egyik plébániájának javadalmasa, egy évi felmentést kapjon s egy év-re elhalaszthassa az egyházi rendek felvételét, tekintettel arra, hogy hosszabb időre tərjedő külföldi diplomáciai útra indul. Fennmaradt az a két, 1424. december 31-éről keltezett megbízólevél is, melyekben VII. Károly „kedves és hűséges” követeit: tanácsosát, Artaud de Granval apátot és titkárát, Alain Chartier-t Zsigmond király és Garai Miklós ná-dor jóindulatába ajánlotta.

A követségnek volt két másik tagja is: Thomassinus de Marducchio, Zsigmond követe, aki 1424-ben Zsigmond megbízásából Franciaország-ban járt s visszatérőben csatlakozott a francia küldöttséghez és Guil-laume de Saignet lovag, akivel Zsigmond párizsi tartózkodása alatt is-merkedett meg. Zsigmond ugyanis 1416-ban a franciák meghívására a

konstánci zsinaton való tartózkodását megszakítva ellátogatott Párizsba. Számos magyar főúr, főpap és több ezer főnyi védősereg volt kíséretében. Párizsban a király nagy tiszteességgel fogadta, a Louvreban elszállásolta s mivel Zsigmond hangoztatta az Egyház egységének helyreállítására irányuló akaratát s az Anglia és Franciaország közti béke közvetítésére vonatkozó készségét, a franciák sokat vártak tőle. Csalódtak azonban benne. Nem tetszett nekik Zsigmond léha jelleme, kicsapongó életmódja. Rossz néven vették, hogy nagyon érdeklődött asszonyaik iránt és a parlament egyik ülésén önkényesen, a francia király jogainak megsértésével a fenn említett Guillaume de Saignet-t lovaggá ütötte. Párizsban olyan ellenséges lett iránta a hangulat, hogy jónak látta a Louvre-t elhagyni és Saint-Denis-ben letelepedni.

Két havi franciaországi időzés után Angliába ment és békeközvetítés helyett Henrik angol királlyal szövetséget kötött a franciák ellen. Vissza Konstánchba nem is Franciaországon, hanem Hollandián át vette útját.

Zsigmond Budán fogadta Chartiert s társait és nem Prágában, ahogy a régi francia történészek az egyik beszéd alapján gondolták. A szónoklatokból ez nem tűnik ki, de egyéb adatok alapján kétségtelen, hogy Zsigmond sem 1425-ben, sem a következő évben Prágába az ottani husszita forrongások miatt nem tette be a lábát.

A három szónoklat közül kettőt a szónok Zsigmondhoz intézett. Emlékezteti bennök a Luxemburg-háznak a francia uralkodóházzal való kapcsolataira, a szintén francia származású Anjou Máriával kötött házasságára s a franciák által Nikápolynál nyújtott segítségre. Megrázó szavakkal, de önérzetes hangon ecseteli Franciaország siralmas helyzetét és kéri Zsigmondot, hogy az egyetemes kereszténység érdekében közvetítse a békét Franciaország és Angolország közt. Zsigmond szívesen fogadta és jóindulatáról biztosította a küldöttséget, de mitsem tett az angol-francia béke érdekében.

A harmadik beszéd címe: *Persuasio Alani Aurigae ad Pragenses in fide deviantes unde rorata presente Cesare*. E címben az értelmetlen „unde rorata“ helyett „*Budae perorata*“ olvasandó. Eszerint azt a beszédet is, melyben a szónok a prágaiakat az igaz hithez való visszatérésre buzdította, Chartier elmondotta Budán Zsigmond jelenlétében. Valószínűbb, hogy e beszéd elkészült, de nem hangzott el. Otthon, elutazása előtt megírta Chartier abban a reményben, hogy azt Prágában lesz alkalma elmondania, erre azonban nem került rá a sor.

Guillebert de Lannoy francia diplomata 1428-ban jár Zsigmond királynál Budán. Egyik művében megemlékezik útjáról, felsorolja annak egyes állomásait, arra nézve azonban, hogy küldetésének mi volt a célja, nem mond semmit. Mikor Budára ért, a király akkor tért vissza a török ellen viselt háborúból s a francia követet abban a megtiszteltetésben részesítette, hogy egy ünnepnapon valami felvonulás alkalmával „maga előtt vele vitette a kardot“.